

Een kerk moet geen fort worden

Veiligheid

Na de aanslag in de basiliek van Nice, waarbij drie mensen werden vermoord, is de beveiliging van Franse godshuizen flink opgevoerd, met duizenden militairen. Wat doen parochies en gemeenten in Nederland?

tekst **Lodewijk Dros**
illustratie **Suzan Hijink**

De meest voor de hand liggende objecten voor een aanslag zijn monumentale kerkgebouwen. Dat zijn rooms-katholieke kerken, of ze waren dat tot ze in de Reformatie werden omgetoverd tot kerken die tegenwoordig meestal vallen onder de Protestantse Kerk in Nederland (PKN).

Na vorige aanslagen stelde het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken een checklist op, om plaatselijk te kijken of de veiligheid op orde was, zegt Anna Kruse, woordvoerder bij de rooms-katholieke kerk. Volgens deze 'factsheet kerk en veiligheid' dienen parochies en gemeenten zelf dreigingsscenario's te maken ('verward persoon, aanslag, bedreigingen') en de 'zwakke plekken' op te sporen. Kruse: "We kijken na de aanslag in Nice opnieuw of de veiligheid op orde is. We gaan er weer over praten, ook op weg naar Kerstmis." Aan concretere initiatieven om gebouwen af te schermen voor ongewenst bezoek en tegen een terroristische aanslag ontbreekt het nog, zegt een PKN-woordvoerder.

Neem Zwolle. De PKN beschikt daar over zes gebouwen. Voorzitter Eduard Metselaar: "Die veiligheid houdt ons wel bezig. Er staan mensen aan de deur die bezoekers ontvangen, je moet je tijdens de coronacrisis van tevoren aanmelden. Maar wat kun je als kerk doen tegen een enkeling met een mes? Dan heb je beveiligers nodig. Daar zien we gelukkig nog geen aanleiding toe."

In de blikvanger van Rotterdam, de Laurenskerk, zijn ze 'erg geschrokken' van de aanslag in Nice,

zegt de beheerder. "Maar we gaan niets extra's aan beveiliging doen, we zitten al jaren in het surveillance-rondje van de wijkagent. En je kunt weinig als er een moslimgek binnenkomt – of wat voor gek dan ook. Daar kun je je toch niet op voorbereiden?"

"Na contact met de veiligheidsregio patrouilleert de politie hier wat vaker", zegt pastoor Prasing van de basiliek van Oudenbosch, de enorme kopie van Rome's St. Pieter. "Camera's hadden we al, we letten goed op en als er iemand zich komt oplibelen, dan hebben we het op film. Wat ik belangrijker vind, is dat we deze week bezoek kregen van een islamitisch echtpaar. Met bloemen. Om zich te distantiëren van die aanslag."

Heren met oortjes

In de kolossale Sint Janskerk in Gouda – doordeweeks een museum, op zondag een kerk – zijn enkele jaren geleden beveiligingsmaatregelen getroffen, zegt een woordvoerder. "Het dreigningsniveau is onveranderd, dus is de beveiliging niet afgeschaald. We hebben wel, doordat er weinig bezoekers zijn, minder deuren open en dus minder toezicht-houders." Op zondag kunnen de bezoekers heren met oortjes zien zitten – kerkleden met ervaring in de beveiligingssector.

De beveiliging was opgevoerd na de aanslag in 2016, toen in Normandië twee moslimjongeren een priester die de mis las, de keel doorsne-

den. "Dat maakte bij Nederlandse kerken veel los", reageert Jos Aarnoudse, directeur van de VKB, de organisatie van kerkrentmeesters die PKN-kerken beheren. "De moord op priester Jacques Hamel gaf voor ons het startsein om na te denken over de veiligheid van kerkgebouwen. Het uitvloeisel waren expertmeetings en de genoemde factsheet. Aarnoudse: "In sommige kerken zaten mensen die ervaring hadden met veiligheid." Er kwam beveiliging, heren en der verschenen camera's aan kerkgevels.

Aarnoudse vindt dat riskant. "We weten dat zo'n aanslag bijna nooit voorkomt. Moet je je daarop dan elke dag voorbereiden? Ik zie er weinig in om van kerken forten te maken. De enige oplossing is alles af te sluiten, maar kerken willen juist open zijn. En vergeet het psychologische effect niet van beveiligen: hoe meer camera's je ophangt en hoe vaker je agenten laat rondlopen, des te banger de gelovigen worden. Als een eenling een symbolische daad wil stellen in een symbolisch gebouw, hoe hou je dat tegen? Dat kán niet. Ik ben kerkrentmeester in de Grote Kerk van Dordrecht, zo'n symbolisch gebouw, en daar zoeken we de balans. We hebben het er wel weer over gehad. Je kijkt goed uit – mocht er wat gebeuren: ga niet heroïsch lopen doen maar zoek dekking. Wat we niet willen is van de kerk een parilitair bastion maken. Doen we dan te weinig? Ach, ik denk: God zegene de greep."

—
'Kerken gooien er niet meteen een boel beveiliging tegenaan'

—
'Mocht er wat gebeuren: ga niet heroïsch lopen doen, maar zoek dekking'

Kerkbesturen zijn realistisch

Het is de mentaliteit hier, die voorkomt dat Nederlandse kerken tot forten worden omgebouwd na aanslagen bij kerken elders. Dat zegt Hans Boutellier, hoogleraar polarisatie en maatschappelijke veerkracht aan de VU Amsterdam.

Het vertrouwen dat Nederlanders in hun medemens stellen, groeit volgens het CBS al jaren. Ze vormen een *high-trust society*, veel meer dan in andere Europese landen. "Voeg aan dat vertrouwen toe", zegt Boutellier, "dat de kerken zichzelf zien als plaatsen van hoop, en dan vind ik het wel mooi, dat ze zich wel over de vraag naar veiligheid buigen, maar er niet meteen een boel beveiliging tegenaan gooien."

Een ander beeld vertonen Joodse instellingen, daar is de dreiging zo hoog dat ze streng worden beveiligd. Voor kerken ligt dat anders – nog, benadrukt Boutellier. "In Frankrijk zijn meer kerken doelwit geweest. Er is dus een reëel risico. De inschatting daarvan is een som: kans maal effect. De kans wordt groter, en bij een groot aantal slachtoffers, of gruwelijkheid, groeit ook het effect. Daarmee neemt het risico toe."

Nederland zou onderhand iets ongeruster mogen wezen, meent Boutellier. Aan de andere kant: "We hebben hier nog niet zulke aanslagen gehad. Dat kan ook komen doordat de inlichtingendiensten hun werk goed doen. Daar heb ik zelf meer vertrouwen in dan in zware bewaking."

Boutellier wijst op een derde aspect: haalbaarheid. Van een kerk kun je niet zo maar een vesting maken. "Kerkbesturen zijn realistisch: zelfs al zou je het willen, dan nog kun je niet voldoende maatregelen treffen. Als iemand echt kwaad wil, houdt je hem niet tegen."